

Dârülmülk Konya

TARİH, KÜLTÜR, SANAT VE MEDENİYET
2023 / 2

“Vuslat”ın
750. yılında
Hz. Mevlânâ
ÖZEL SAYI

Konya

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ADINA SAHİBİ
Uğur İbrahim Altay

YAYIN KURULU

Ahmet Emre Bilgili

Azmi Özcan

Beşir Ayvazoglu

Coşkun Yılmaz

Erhan Afyoncu

Hilmi Şenalp

Mahmut Erol Kılıç

Mustafa Fayda

Mustafa S. Küçükbaşçı

Özkul Eren

Şükrü Koyuncu

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Mustafa S. Küçükbaşçı

Coşkun Yılmaz

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Ahmet Bilgiç

YAYIN KOORDİNATÖRÜ

Osman Demirtaş

EDİTÖR

Ekrem Aytaç

Mehmet Bilal Yamac

SANAT YÖNETMENİ

Özkul Eren

GRAFİK TASARIM ve UYGULAMA

Yasin Ilıcalı

FOTOĞRAF

Konya Büyükşehir Belediyesi Arşivi

İzzet Keribar

Ekrem Aytaç

2023-2

BASKI

Seçil Ofset

100. Yıl Matbaacılar Sitesi 4. Cadde No: 77

Bağcılar-İstanbul

www.secilofset.com • Sertifika No: 44903

İLETİŞİM

Konya Büyükşehir Belediyesi

Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı

Mevlana Kültür Merkezi Çimenlik Mahallesi

Aslanlı Kışla Caddesi No: 8 Karatay/KONYA

Tel: 444 55 42

web: www.konya.bel.tr

e-mail: darülmülk@konya.bel.tr

MERHABA...

Türk-İslâm düşüncesinin insan formunda tecessümü olarak nitelenebilecek Hz. Mevlânâ, Dârülmülk Konya'nın ikinci sayısının gündemini teşkil ediyor. Konya ve Hz. Mevlânâ, biri olmadan diğerinin düşünülmemeyeceği madde ve ruh bütünlüğünün ifadesi. Bu tecelli her biri düşünce dünyamızın ufuklarını zenginleştiren seçkin yazarlarımız tarafından çeşitli yönleri ile kaleme alındı ve tarihe not düşüldü. Bu yazılar özel hazırlanan illüstrasyon ve görsel malzemelerle de desteklendi.

Milletleri büyük yapan bir husus da kader anlarındaki davranış kabiliyetleridir. Adeta kurucu mayanın her hal ve şartta yaşatılması anlamına gelen bu kabiliyet tam da ihtiyaç duyulduğu anda kendi içinden yetişen nefeslerin sıcaklığı ile harekete geçer. 13. yüzyıl böyle bir kader anıdır. Türk-İslâm geleneği tarihin kaydettiği en çetin imtihanlardan biri ile karşı karşıyadır. Bir taraftan Moğol istilâsı diğer taraftan Haçlı saldırıları ile maruz kalman girdaptan kurtulma başta Hz. Mevlânâ olmak üzere Yunus Emre, Hünkar Hacı Bektaş, Hacı Bayram Veli, Şeyh Edebali, Abi Evren ve daha niceleri gibi

gönül erlerinin yeşerttiği mayanın hayatıyeti ile yeni bir yolculuğu başlatmıştır. Bu gönül erlerinin her biri yanmış yıkılmış bir coğrafyada bütün ümitlerini kaybetmiş insanlara yeni bir hayat nefesi üflediler. Her biri aynı hakîkatı kendi dilince seslendirdi.

Tarihin yetiştirdiği en güzîde şahsiyetlerden biri olan Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî de “Toprağa sevgiden başka bir tohum ekmeyiz” diyerek Türk-İslâm medeniyet anlayışının temel harcının sevgi olduğunu tebeyyün ettirmişti. İşte bu harcı korumak yarınların teminatıdır. Ancak geleneği korumak onu müzelik malzeme keyfiyeti ile değil yaşayan bir değer olarak yarınlara aktarmak ile anlamlı hale gelir. Onun için de yine Hz. Mevlânâ’nın ifadesiyle “Yeni şeyler söylemek” gereklidir. Her dem yenilenmek her an tazelenmek.

2023 senesi vuslatın 750. yılı münasebetiyle bütün dünyada “Mevlânâ Yılı” olarak idrak edilecek. Onun için Konya’ya ve bize düşen büyük sorumluluklar var. İlim ve irfan mükteşebatımızın bütün dünyaya yeniden takdimi için bu vesileyi bir imkân olarak değerlendirip tarihin bu en muteber isimlerinden birinin rehberliği ile sevginin bütün hal ve tecellilerini yeniden mahzun ruhlarla üflemek lâzım. Dârülmülk Konya bu sayısına bu saikle hazırlandı.

Kıymetli okuyucularımız; dergimizin bu sayısı baskı aşamasında iken bir başka vuslat daha gerçekleşti ve çok kıymetli Prof. Dr. Mustafa Sabri Küçükaşcı hocamız dar’ül-bekaya irtihal eyledi. O olmasaydı bu dergi ete kemiğe bürünemezdi. Âdeta mesuliyetini ikmal ile bizlere emanet bırakıp sonsuzluk yolculuğuna çıkar gibi gitti. Konya’nın Türk-İslâm âlemine hediye ettiği yiğit bir kıymet olarak ardında nice güzellikler bırakıp Rahmet-i rahmâna kavuştu. Dârülmülk Konya’da bu güzelliklerden olduğu için vuslat sayımız onun aziz hatırasına ithaf olunur. Makamı âli, menzili mübarek olsun.

Dergimizin yayınıyla ilgili kararlılığı ve yayın kurulunun kararlarına desteğinden dolayı Konya Büyükşehir Belediye Başkanımız Uğur İbrahim Altay’a, yazarlarımıza, tasarım ekibine, katkıda bulunan bütün dostlara müteşekkirimiz.

YAYIN KURULU

MUSTAFA SABRİ KÜÇÜKAŞCI
22 Aralık 1963 - 29 Temmuz 2023

*Bir talebe heyecanı,
muhabbeti ve gayretiyle hazırladığı
“Vuslat” Özel Sayımızı
son bir hatıra gibi bırakarak aramızdan ayrılan
muhterem hocamızı sevgi, saygı ve
rahmetle yâdediyoruz.*

Dâriülmülk
Konya

İÇİNDEKİLER

06
MEVLÂNÂ VE YUNUS SELÇUKLU'DAN OSMANLI'YA MEVLEVÎLİK
BEŞİR AYVAZOĞLU

14
NİÇİN MEVLÂNÂ VE NİÇİN ŞİMDİ?
SEYYİD HÜSEYİN NASR

18
ÂLİM VE DEVLET ADAMI İLİŞKİSİNDEN İLİM VE SİYÂSET
İLİŞKİSİNE
TAHSİN GÖRGÜN

26
MEVLEVÎLİK VE HAT SAN'ATI
UĞUR DERMAN

42
MAHMUT EROL KILIÇ İLE İRFAN GELENEĞİMİZ VE HZ. MEVLÂNÂ
ETRAFINDA "İKİMİZİN KALBİ BİRDİR, SEN BENİMSİN; BEN SENİNİM"
MUSTAFA SABRİ KÜÇÜKAŞCI

62
HZ. MEVLÂNÂ VE İNSANLAR ARASINDAKİ FARKLAR
ŞULE GÜRBÜZ

78
VARLIK VE RUH ANLAYIŞI BİLİMSEL BİLGİ-HZ. MEVLÂNÂ
M. EMİN ÜNAL

84
İNCİRE LAYIK OLDUĞUNU DÜŞÜNEN KUŞÇAĞIZLAR DEĞİLSEK
AVUCUMUZDAKİ SÜT NEREDEN?: BİR "MEVLÂNÂ FELSEFESİ"NE
NEDEN İHTİYAÇ DUYARIZ?
EMİNE CANLI

110
MEVLÂNÂ DERGÂHI VE KALEMİŞLERİ
ALİ FUAT BAYSAL

116
KONYA'DA MESNEVÎHANLIK GELENEĞİ VE MESNEVÎHANLAR
AHMET ÇELİK • HASAN YAŞAR

156
ÂLGİ İLE HAKİKAT ARASINDA İNSAN
ABDULLAH KUŞLU

164
"PEYGAMBERİMİZİN YOLU AŞKTIR..."
SÂFİ ARPAGUŞ

174
İKİ KİTAP, TEK HAKİKAT: MESNEVÎ-Yİ ŞERİF VE
MUHAMMEDİYYE
MEHMET BİLAL YAMAK

181
MOĞOL KUMANDANI BAYCU, MEVLÂNÂ VE KONYA
NADİR KARAKUŞ

188
MEVLÂNÂ'NIN HUZURU
YAVUZCAN GÖKÇER • MELİKHAN KİRAZOĞLU

222
İZMİR MEVLEVÎHÂNESİ VE NEYZEN TEVFİK
MEHMET DEMİRCİ

228
YAPAY ZEKÂNIN DİLİYLE MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN
HASAN AKAY

236
BİR TURİZM OBJESİ OLARAK 'GÖRSEL MEVLEVİLİK'
AHMET EMRE BİLGİLİ

252
BEYAZIT YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ'NDE
MİNYATÜRLÜ MESNEVÎ-İ MANEVÎ NÜSHASI
BEKİR ŞAHİN

262
MESNEVÎ'DEN BİR HİKÂYE HZ. ÖMER VE İHTİYAR
ÇALGICI
AHMET ANGI

274
HZ. MEVLÂNÂ VE İRFÂN
ALİ TEMİZEL

284
MEVLÂNÂ'NIN ESERLERİNDE ÜRETİM VE ÇALIŞMA
ADEM ESEN

300
ŞEMS VE MEVLÂNÂ
ABDULKERİM SURUŞ • MELİKHAN KİRAZOĞLU

312
MEVLÂNÂ
MUSTAFA ASIM KÜÇÜKAŞCI

MOĞOL KUMANDANI BAYCU, MEVLÂNÂ VE KONYA

NADİR KARAKUŞ

Tarihin en zor asırlarından biri de 13. yüzyıldır. Bu yüzyıl, Suriye, Filistin ve Mısır üzerine yapılan Haçlı seferlerinin olanca hızıyla devam ettiği dönemdir. Haçlılar, bu asrın başlarında Mısır yerine İstanbul'a yönelerek Venedik donanmasının da yardımı ile İstanbul'u ele geçirip, 1204-1261 yılları arasında sürecek olan Lâtin Haçlı İmparatorluğu'nu kurmuşlardır. Bizans ise Anadolu Selçuklularının ilk başkenti İznik'e çekilerek burada bir devlet kurmuş, Doğu Roma'nın diğer unsurları da Trabzon ve Epiros'ta birer hükümdarlık oluşturmuşlardır. Bundan sonra 5. ve 7. Haçlı seferleri Mısır üzerine, 6. Haçlı seferi ise Filistin ve Kudüs üzerine yapılmış, Kudüs fatihi Büyük Selahaddin'in çocukları ve akrabalarının aile içi taht kavgalarından faydalanan Haçlılar, bölgeyi yıkıma uğratmaya devam etmişlerdir.

Bu olaylar yaşanırken yüzyıl başlarında dağınık Moğolları tek bayrak altında toplayan Cengiz Han (1206-1227), Çin, Karahıtay ve son olarak da Harizmşah imparatorluklarını yıkarak Batı'ya doğru ilerleyişini sürdürmüştür. Kendisi 1227 yılında ölse de oğlu Ögedey Han (1229-1241) vasıtası ile fetihler devam etmiş, Gürcü ülkesinden Kıpçak ve Rus şehirlerine kadar tüm bölge, Moğollara boyun eğmiştir. Moğol ilerlemesi Batu Han idaresinde devam ederek Polonya bozkırlarından Adriyatik kıyılarına kadar yayılmıştır. Bu esnada Avrupa'nın orduları üç kez Moğollara

yenilmiş, Roma'da korku içinde kalan Papa 9. Gregorius, 1241'de Ögedey Han'ın vefatı ile Moğolların bölgeyi terk etmeleri sayesinde rahat bir nefes alabilmiştir.

Bu sırada Anadolu Selçukluları, Alâeddin Keykubad'ın (1220-1237) etkin yönetiminde müreffeh günler yaşamaya devam etmiş, Akdeniz ve Karadeniz ticaretinin sağladığı nimetlerle gücünü artırmayı sürdürmüştür. Her tarafı kasıp kavuran Moğol tehlikesinden, Ögedey Han ile kurduğu sıcak ilişkiler ve gönderdiği kıymetli hediyelerle emin olan sultan Alâeddin, daha çok ülkesinin imarı ve kalkınması ile ilgilenmiştir. Ancak bu güzel günler 1237'de Sultan Alâeddin'in zehirlenerek ortadan kaldırılması, yeteneksiz oğlu II. Gıyâseddin Keyhusrev'in (1237-1246) işbaşına gelmesi ile derinden sarsılmaya başlamıştır. Devlet adamları arasındaki

rekabet ve güç mücadeleleri bu krizi derinleştirmiş, 1240'da yaşanan Babâiler isyanı güçlükle bastırılabilmiştir. Üstelik bu isyanı kışkırttıkları söylenen Moğollar da Anadolu'ya saldırmak için hazır beklemektedir. 1241'de Ögedey Han'ın ölümü bu niyetlerini ertelese de 1242'den itibaren arzularını gerçekleştirmek için harekete geçmişlerdir. Moğolların başında ise en yetenekli generallerinden Baycu Noyan vardır.

Konumuzun merkezinde yer alan Moğolların Besud kabilesinden Baycu Noyan, aynı zamanda Cengiz Han'ın büyük komutanlarından Cebe'nin de yeğenidir. Batılı seyyahlar onun on dört memleketi zapt ettiğini söyleyerek gücünün zirvesinde olduğunu belirtirler. Keşiş seyyahlar, onun on sekiz kardeşi daha olduğunu ve bunların her birinin emrinde 10.000'er asker bulunduğunu da ilâve ederler. Selçuklu tarihçisi Aksarayî de Baycu için "Noyan-ı âzam" ifadesini kullanır.

Kaynaklarımızdan edindiğimiz intibaa göre ilk zamanlar Altın Orda hükümdarı Batu Han'a (1227-1256) bağlı olan Baycu, onun ölümünden sonra Hülâgû Han'ın (1256-1265) emri altına girerek 1258'deki Bağdat seferine katılmış, 1260 yılında Moğolların durdurulduğu Ayn-i Câlût yenilgisinden önce Hülâgû'nun emri ile öldürülmüştür.

Baycu'nun Anadolu'daki faaliyetleri, 1241'de selefi Cormagon Noyan'ın hastalanmasıyla başlamış, Mugan'da bulunan Moğol birliklerinin başına geçen Baycu, bu tarihten itibaren 1256'ya kadar İran ve Anadolu'nun efendisi olmuştur. 1243'de yaşanan Köse Dağ Savaşı, II. Keyhusrev'in mağlubiyeti ile neticelendiği gibi Selçuklu hanedanının da adeta sonunu getirmiştir. Bu yenilgi, Anadolu Selçuklularını dağılma noktasına taşımış, Sultan II. Gıyâseddin Keyhusrev, firar ettiği Tokat ve Ankara'dan sonra Moğolların Orta Anadolu'ya girdiklerini duyar duymaz

Baycu Noyan, aynı zamanda Cengiz Han'ın büyük komutanlarından Cebe'nin de yeğenidir. Batılı seyyahlar onun on dört memleketi zapt ettiğini söyleyerek gücünün zirvesinde olduğunu belirtirler.1241'de selefi Cormagon Noyan'ın hastalanmasıyla başlamış, Mugan'da bulunan Moğol birliklerinin başına geçen Baycu, bu tarihten itibaren 1256'ya kadar İran ve Anadolu'nun efendisi olmuştur.

Antalya'ya, Kayseri'yi kuşattıklarını haber alınca da Menderes kıyılarında soluğu almıştır. Durdurulamayan Baycu önderliğindeki Moğollar, Kayseri'yi bir ihanet sonucu ele geçirerek burada büyük bir katliam yapmışlar, direnişçilerin başındaki Ahî ve bacıları işkencelerle öldürmüşler, şehri de yakıp yıkmışlardır. Herkes büyük bir endişe içinde iken Köseadağ Savaşı sonrası Amasya'ya kaçan Vezir Mühezzzebüddin Ali ve şehrin kadısı Fahreddin Buhârî, önce Erzurum tarafındaki Baycu ile görüşmüşler, daha sonra Moğollar'ın Mugan'daki karargâhına giderek burada bir anlaşma sağlamayı başarmışlardır.

1246'da II. Keyhusrev'in ölümü bu dağılmayı daha da derinleştirmiş, aynı anda üç tane Selçuklu sultanı göstermelik olarak iş başında kalmıştır. II. Keyhusrev'in geride bıraktığı üç oğlunun en büyüğü olan İzzeddin Keykâvus, Konya'daki bir Rum papazın kızıdan dünyaya gelmiştir. Ortanca kardeş ise Rum asıllı bir cariyenin oğlu olan IV. Kılıcarslan Rükneddin'dir. Rükneddin, Moğol başşehri Karakurum'daki Göyük Han'a (1246-1248) elçi olarak gönderilmiş, daha sonra da Anadolu'ya

2.000 kişilik bir Moğol müfreze ile Sultan olarak geri dönmüştür. Rükneddin Kılıcarslan, 14 Haziran 1249'da Aksaray yakınındaki bir çarpışmada İzzeddin Keykâvus'a yenilip esir alınca da devlet adamlarının araya girmesi ve Moğolların da onayı ile üç kardeşin müşterek olarak hüküm sürmeleri kararlaştırılmıştır. Konya, Aksaray, Ankara, Antalya ve batı tarafı İzzeddin'e; Kayseri, Sivas, Malatya, Erzincan ve Erzurum Rükneddin'e tahsis edilmiş, en küçük birader Gürcü prenses Tamar'ın oğlu II. Alaeddin Keykubad'a ihtiyaçları için hassa emlakinden (emlakü'l-hassa) yeterli sayıda malikâne tahsis edilmekle yetinilmiştir.

1254'te II. İzzeddin Keykâvus'un yetenekli veziri olan Celâleddin Karatay'ın ölümü ile Anadolu yeniden bir karmaşa içine girmiştir. Bu karmaşanın daha önceki evresinde yine döneme ait tanınmış gerekçeler vardır. 1251'de Göyük Han çoktan ölmüş ve onun yerine Batu Han'ın desteklediği Mengü (1251-1259), Büyük Han olmuştur. Bu sırada II. Keykâvus, Karakurum'a itaat arz etmek için çağırılmıştır. Bu kez de Moğol Büyük Hanı'nın yanına en küçük kardeş Alâeddin gönderilmiş, ancak II.

19. yüzyılda Konya
Pazar Kapısı
(C. Texier'den)

Keykubad, 1254'te Karakurum'a ulaşmadan yolda öldürülmüştür. Anadolu'da ise kardeşler yeniden savaşarak birbirlerini yıpratmışlar, II. Keykâvus galip gelince de kardeşi IV. Kılıçarslan'ı önce Amasya'ya daha sonra da Uluborlu'ya göndererek burada hapse atmıştır.

Mengü Han, ortaya çıkan bu yeni durum üzerine Kızılırmak'ın doğusunu IV. Kılıçarslan'a batısını ise II. Keykâvus'a vermiştir. Keykâvus, kardeşine üstünlük sağlayıp da 1256'da Baycu'ya ödemesi gereken meblağı ödemeyince, Moğollar'ın gazabına uğramaktan kurtulamamıştır. Bu sürecin başka gelişmeleri ise işin içine Konya'yı ve "sultânü'l-âşikîn" unvanlı Hz. Mevlânâ'yı dâhil etmiştir.

II. Gıyâseddin Keyhusrev'in çocukları arasında müşterek saltanat döneminin başladığı ve Moğolların bölgeye daha çok hâkim oldukları yıllarda (1249-1262), bazı anlaşmazlıklar doğrudan Baycu Noyan'a gönderilmiş, bu neredeyse gelenek haline gelmiştir. Bu sıralarda birbirleri ile anlaşamayan Selçuklu devlet adamları Mühezzebüddin Ali'nin oğlu Muînüddin Süleyman ile Seyfeddin Toruntay arasında Erzincan subaşılığı hususunda bir anlaşmazlık çıkmıştır. Bunun üzerine iki emir sorunlarını çözmek üzere Baycu Noyan'a müracaat etmişlerdir. Baycu da daha önce Mühezzebüddin Ali ile olan dostluk bağlarından dolayı onun oğlu Muînüddin Süleyman'ın tarafını tutmuştur.

1256 yılı, Anadolu ve Konya için ikinci bir yıkım olmuştur. Konya, bu sıralarda Selçuklu kaynaklarında "Dâru'l-mülk" olarak geçmesine rağmen, yeni gelişmelerle zor bir sürecin içine girmiştir. Bu yıl İran'a kağan olarak gönderilen Hülâgû Han, Baycu'ya Mugan'daki otlaklarını kendisine bırakması için talimat göndermiş, o da yeniden Anadolu'ya yönelmiştir. Daha önce Anadolu'dan davet alması, Sultan Keykâvus hakkındaki şikâyetler ve Selçuklu ordusunun güney doğuda bozgunculuk yapan Ağaçeriler üzerine sevk edilmesi işini kolaylaştırmıştır.

Beklenen savaş 1256'da Aksaray'a bir konak mesafedeki Sultanhanı yakınlarında gerçekleşmiş ve bu savaşta, Baycu'nun ve Moğol ordusunun gücü yanında, Anadolu Selçuklularının kırılğan yapısı kendisini bir kez daha göstermiştir. Orduya kumanda eden Arslandoğmuş, Baycu'nun saflarına geçerek taraf değiştirmiş, diğer kumandan Çobanoğulları'ndan Yavtaş ise Kastamonu'daki topraklarına kaçmıştır. Bu harp esnasında II. İzzeddin Keykâvus'un veziri Kadı İzzeddin Konevî de öldürülmüştür. Adı geçen vezir, Hülâgû Han ile arası iyi olmadığı söylenen Baycu ile savaş yapılmasında ısrar etmiş ve "şeref kılıçların gölgesi altında yatıyor" vecizesini mecliste dile getirmiştir. Oysa hem Baycu Noyan hem de II. Keykâvus barıştan yana tavır sergilemiş, Baycu'nun ordusu için kışlak ve yaylak tayin edilmesi ve yiyecek verilmesi tek gayesi olarak öne çıkmıştır.

Yenilgi haberini alan Sultan II. Keykâvus Antalya'ya kaçmış, şehirdeki ayaktakımının; o dönemdeki ismi ile runûdun çıkaracağı karışıklıklar, sarayın ve sultan emlâkinin idaresinden sorumlu görevli olan üstadü'd-dar Nizameddin Ali b. İltutmuş tarafından önlenmeye çalışılmış, Moğolların Konya'yı ele geçirip katliam yapacağı söylentileri bu kaosu daha da artırmıştır. Konya sokakları birden tenhalaşmış, evlerine kapanan halk, Moğol zulmünden emin olmak için bir mucize beklemeye başlamıştır.

Bunun üzerine bir nevi sultanın kapıcısı, protokol müdürü olan emir-i hâcib Muînüddin Süleyman'ın başkanlığındaki bir heyet, Baycu ile bir barış anlaşması yapmaya karar vermişlerdir. Bu heyetin içinde Mevlânâ Celâleddin Rûmî de bulunmuştur. Heyet, ilk önce Baycu'nun eşi

ile görüşerek ona Moğolların en çok değer verdikleri hediyelerden takdim etmişlerdir. Mevlânâ'nın etkili ve tesirli sözleri ile babası Mühezzebüddin Ali'nin Moğollar yanındaki değerinden dolayı Muînüddin Süleyman'ın varlığı, barışın tesisinde önemli bir rol oynamıştır. Mevlânâ'nın babası Bahâeddin Veled'in kabrinin Konya'da bulunması da bu konuda belirleyici olmuş, mutasavvıflara verdikleri değerle bilinen Moğollar, onun kabrinin bulunduğu bir şehri yağmalamayı uğursuzluk olarak görmüşlerdir. Diğer yandan Bahâeddin Veled'in de kendisinden feyz aldığı büyük mutasavvıf Necmeddin-i Kübrâ'dan da 1221'de Cengiz Han etkilenmiş, onu Harizmşahların başşehri Gürgenç'teki katliamdan korumaya çalışmıştır.

Baycu'nun eşinin Mevlânâ'nın sözlerinden etkilenmesi ise konumuza farklı bir kapı aralamıştır. Moğolların kadınlara verdikleri rol de bu vesile ile hatırlanmalıdır. Cengiz Han'ın karısı Börte-Fuçin'e, Hülâgû Han'ın eşi Dokuz Hatun'a verdiği değer göz önünde tutulursa, Baycu'nun eşinin barışın sağlanması hususunda yaptığı katkı daha net olarak anlaşılır. İşin bir başka tarafı ise ismi verilmeyen bu Moğol hatununun Mevlânâ ile yaptığı görüşmeden etkilenecek Müslüman olmasıdır.

Baycu'nun eşinin Müslüman olması ile ilgili rivayetlerin altını dolduran başka haberlerin de olduğunu hatırlatmalıyız. Baycu'nun 1256'dan sonra İran Moğolları olarak da bilinen İlhanlıların ilk kurucusu olan Hülâgû Han tarafından son Abbasi halifesi Müsta'sım-Billâh'a (1242-1258) istihbarat sağladığı gerekçesi ile öldürülmesi, ailenin İslâm'a olan yatkınlığını ortaya koyar. 1256 yılına kadar Baycu'nun kendisine bağlı

*Matrakçı Nasub'un
Konya Tasviri*

olduğu Batu Han'ın kardeşi Berke Han da (1256-1266) Necmeddin-i Kübrâ'nın müridi Seyfeddin Bâharzî'nin telkinleri ile Müslüman olmuş, Karadeniz'in kuzeyindeki Altın Orda Moğollarını İslâm ile tanıştırmıştır. Hakkında net bilgiler edinemediğimiz Baycu'nun öldürülmesinde Berke Han ile olan münasebetleri de göz ardı edilmemelidir. Berke Han ile düşmanlık derecesinde ilişkileri olan Hülâgû'nun daha önceki efendilerine olan meykinden dolayı kendisine güvenemediği Baycu'yu biraz da Müslüman olabileceği endişesi ile öldürmüş olabileceği imkân dâhilindedir. Nitekim Memlük kaynakları da Baycu'nun Müslüman olduğunu ve 1258'de Bağdat katliamına isteksiz olarak katıldığını belirtmişlerdir.

Diğer yandan Anadolu'da görev yapan İlhanlı emiri Sülemiş, Baycu'nun Müslüman olmuş olan bir torunudur. Emir Sülemiş, Karaman hanedânının gerçek kurucusu sayılan Türkmen Emiri Mahmud Bey'in yardımıyla Anadolu'da bağımsız bir beylik kurmaya heveslenmiştir. 27 Nisan 1299 tarihinde meydana gelen bu isyan, Erzincan Akşehri'nin bulunduğu ovada Gazân Han'ın (1295-1304) gönderdiği ordu tarafından bastırılmış ve Sülemiş de 22 Eylül 1299'da Tebriz'e götürülerek orada idam edilmiştir.

Buna rağmen Anadolu'daki Moğollar arasında İslâm dini yayılmaya başladığı gibi İlhanlılar arasında da Müslüman olanlar hızla artmaya başlamıştır. İlhanlı hükümdarı Ahmed Teküder (1282-1284) ile başlayan bu süreç Gazân Han, Olcaytu Han (1304-1316) ve son İlhanlı hükümdarı olan Ebû Saîd Bahadır Han (1317-1335) ile devam etmiştir. Bu süreç içinde de Hz. Mevlânâ'nın 1256'da yaktığı ışığın rolü oldukça mühim olmuş ve Moğolları arasında İslâm'ın yayılmasında önemli bir basamak

teşkil etmiştir. Mevlânâ, devlet otoritesinin kalmadığı ve Sultan ile büyük komutanların firar ettiği bu kritik dönemde, sağduyusu ile Moğollarla diyalog kurmuş, etkili sözleri ile onların Konya'ya girmelerini engellemiştir. Muînüddin Süleyman'ın da onun müridi olduğu hatırlanırsa, bu süreçte Mevlânâ'nın oynadığı rol daha iyi anlaşılır. 1256 yılı, sadece Mevlânâ'nın Konya'yı yıkım ve katliamdan kurtardığı bir yıl olmamış, sağduyu ve iletişimin ne kadar önemli olduğu da bir kez daha kendisini göstermiştir. Selçuklu payitahtı Konya, sadece surları yıkılarak bu zor süreçten çıkabilmiş, Moğollar ise hidayet güneşi ile tanışmaya başlamışlardır.

Kaynakça

- Abu'l-Farac, Gregory, *Abu'l-Farac Târîhi*, çev. Ö. Rıza Doğrul, TTK Yayınları, Ankara 1950.
- Aksarâyî, Kerîmüddin Mahmud, *Müsâmeretü'l-Abbâr*, çev. Mürsel Öztürk, TTK Yayınları, Ankara 2000.
- Cahen, Claude, *Pre-Ottoman Turkey, 1071-1330*, Sidgwick, London 1968.
- Carpini, Plano, *Moğolistan Seyahatnâmesi*, çev. Ergin Ayan, Kronik Kitap Yayınları, İstanbul 2015.
- Eflâkî, Ahmet, *Menâkıbu'l-Arifîn*, çev. Tahsin Yazıcı, Hürriyet Yayınları, İstanbul 1973.
- İbn Bibi, *el-Evâmiru'l-Alâiyye: Selçuknâme*, çev. Mürsel Öztürk, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996.
- İbn Tağrıberdî, *en-Nücûmu'z-Zâbire fî Mülûk Mısr ve'l-Kahire*, nşr. M. Hüseyin Şemseddin, Vezâretü's-Sekâfe ve'l-İrşâd, Beyrut 1992.
- Melville, Charles, "Moğol Yönetimi Altında Anadolu", *Cambridge Türkiye Tarihi, Bizans'tan Türkiye'ye*, ed. Kate Fleet, çev. Ali Özdamar, Kitap Yayınevi, İstanbul 2012, I, 68-128.
- Ruysbroeckli Willem, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk (1253-1255)*, çev. Zülal Kılıç, Kitap Yayınevi, İstanbul 2010.

Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı
Mevlana Kültür Merkezi. Çimenlik Mahallesi. Aslanlı Kışla Caddesi. No:8
Karatay/KONYA